

Ks. Józef Łach, *Stary Testament o swoich największych postaciach*, Rzeszów 2002, ss. 324, format A5.

Książka „Stary Testament o swoich największych postaciach” otwiera trylogię „opus biblicum”¹ ks. profesora UR wykładowcy antropologii kulturowej i pokrewnych dziedzin związanych z kulturoznawstwem, orientalistyką biblijną oraz ich wpływem na wychowanie współczesnego człowieka. Wchodzi ona także w skład większej serii: Homo paedagogicus (Człowiek jako wychowawca /pedagog/ katecheta), którą autor rozpoczął pisząc książkę „Z myślą o rodzinie”. Poruszył w niej zagadnienia dotyczące małżeństwa i rodziny (homo familiaris) w kulturze judeo-chrześcijańskiej.

Autor zajmując się źródłami kultury europejskiej i światowej w pierwszej części trylogii: „Stary Testament o swoich największych postaciach” nawiązuje do wartości i świetlanych wzorców ideowych i osobowych przekazanych w tradycji kulturowej minionych wieków, zwłaszcza poprzez kulturę orientalną starożytnego Bliskiego Wschodu, która skupiła się jakby w soczewce głównie w literaturze biblijnej Starego i Nowego Testamentu. O tych zagadnieniach pisze Autor we Wprowadzeniu (s. 7-10) i w czterech punktach wprowadzających: 1. Co to jest Biblia, czyli Pismo Święte? (s. 11-14); 2. W jaki sposób powstały księgi Starego Testamentu? Formowanie się Pisma św. i etap przedliteracki Ksiąg Starego Testamentu. (s. 15-30) 3. Tradycje Starego Testamentu. 3.1. Jak powstały księgi od Jozuego do 2 Królewskiej? (s. 31-40) 4. Księgi Starego Testamentu dzisiaj (s. 41-43).

W tych omówionych zagadnieniach wstępnych na szczególną uwagę zasługuje to, iż Autor należy do pierwszych uczonych w Polsce, a także nie-licznych zagranicą (Ernst Wuerthwein; Georg Hentschel), którzy powstanie

¹ Dotychczas ukazały się następujące pozycje ks. Józefa Łacha w serii Homo paedagogicus: *Z myślą o rodzinie*, t. I, Tarnów 1995, ss. 169; *Stary Testament o swoich największych postaciach*, t. II, cz. 1, Rzeszów 2002, ss. 328; *Ewangelie wczoraj i dziś*, t. III, cz. 2, Rzeszów 2002, ss. 176; *Wychowawcze posłannictwo Słowa*, t. IV, cz. 3, Rzeszów 2004, s. 328.

ksiąg od Jozuego do 2 Królów (Joz-2 Krl) łączą, nie tak jak dotychczas, z jednym redaktorem Deuteronomistą (Martin Noth), lecz z trzema tj. Deuteronomistą Historykiem (DtrH), Deuteronomistą Prorokiem (DtrP) i Deuteronomistą Prawnikiem (DtrN; zob. zwł. s. 34-40 i 102-131).

W piątym rozdziale stawia Autor pytanie: „Co było na początku?” i odpowiada na nie w świetle księgi Rodzaju 1-11 czyli tzw. pradziejów biblijnych, zwracając uwagę przy dziewięciopunktowej odpowiedzi na genezę, czas, rozwój i myśl religijną poszczególnych tekstów biblijnych (s. 44-58).

W podobny sposób prezentuje Autor najpierw w szóstym rozdziale epokę patriarchów tj. Abrahama, Izaaka (Izraela) i Jakuba (s. 59-68), a także w rozdziale siódmym epokę Wyjścia /łac. Exodusu/ z niewoli egipskiej (hebr. Paschy), dzieło Mojżesza, przesłanie Synaju, dekalog, dziedzictwo mozaizmu, które zostały ujęte w tetralogii ksiąg Wyjścia, Kapłańską, Liczb i Powtórzonego Prawa (s. 69-81). I jak zauważył to Autor na podstawie badań literackich o tradycjach J, E, D, P na s. 77: „Księgi od Wj do Pwt dają poza przepisami prawnymi, liturgicznymi i obrazem tworzenia się Ludu Bożego (...) także charakterystykę Mojżesza. Ujmując ją według teorii czterech źródeł (tradycji) jawi się przed naszymi oczami czteropostaciowa sylwetka Mojżesza, podobnie jak Chrystusa w czterech ewangeliach”.

W ósmym rozdziale zajmuje się Autor książki postacią Jozuego, następcy Mojżesza i jego dziełem zjednoczenia pokoleń Jakuba w jeden naród i lud Boży pod jego zwierzchnictwem, a następnie charyzmatyczno-profetycznych przywódców zwanych sędziami Izraela /hebr. szophetim/ (14) [s. 82-94].

Epokę monarchii, jej światła i cienie przedstawił Autor książki na podstawie ksiąg 1-2 Samuela i 1-2 Królów, włączając paralelne teksty z 1-2 Krn (s. 95-106).

Z zagadnień szczegółowych 1-2 Królów zostały omówione takie zagadnienia monograficzne jak: „Wniebowzięcie Eliasza” w świetle zjawiska śmierci w ST” (s. 107-110); „Bóg Zbawca w cudownych znakach proroków Eliasza i Elizeusza na tle biblijnej koncepcji cudu w ST” (s. 111-131).

W dziesiątym rozdziale przedstawiono okres niewoli babilońskiej (586-538) na tle działalności takich postaci biblijnych proroków jak Jeremiasza, Ezechiela, Deutero-Izajasza, Daniela i przypisywanych im dzieł (s. 132-138). Ze szczegółowych kwestii podjęto się opracowania nt. opisów powołań prorockich w ST, a zwłaszcza szczegółowo omówiono najbardziej rozbudowane pod względem literackim dwie narracje o powołaniu i „namaszczeniu” Elizeusza na proroka z 1 Krl 19,15-21 i z 2 Krl 2,1-25 (s. 139-150).

Powrót z niewoli i okres perski, łącznie z działalnością ówczesnych przywódców narodu /pisarzy/ Ezdrasza i Nehemiasza oraz proroków Aggeusza i Zachariasza, stał się przedmiotem omówienia tych zagadnień w rozdziale jedenastym (s. 151-158). Z kwestii szczegółowych poza księgami Ezd, Ne, Ag, Za omówiono takie zagadnienia jak: „Problem daty przybycia Ezdrasza do Jerozolimy” (s. 153-155) i schematycznie „Literaturę biblijną tego okresu” czyli 12 ksiąg typu „dydaktyczno-mądrościowego” (s. 158-161).

W rozdziale 12, który nosi tytuł „Z bogactwa Księgi Psalmów” wyjaśniono psalmy, z których dziś korzysta Kościół rzymsko-katolicki przy liturgii Słowa w odnowionych po soborze Watykańskim II (1962-1965) obrzędach ślubnych (s. 162-187).

W rozdz. 13 „Z etycznych wskazań Psalterza” przeprowadzono szczegółową egzegezę dwóch Psalmów: 15 i 24 oraz podano jak można praktycznie w modlitwie korzystać z tych „najpiękniejszych dzieł poezji religijnej” (s. 188-206).

Temat życia i teologicznej egzemplifikacji w Psalterzu stał się przedmiotem monograficznego omówienia w rozdziale 14 (s. 207-222).

Ideą miłosierdzia, miłości miłosiernej i zbawczej (hebr. hesed) oraz pozytywną odpowiedzi na nią (hebr. hasid) w świetle Biblii a zwłaszcza w Psalterzu zajął się Autor aż w trzech rozdziałach książki od 15-17 (s. 223-287). Mogą one stanowić nie tylko obszernie i biblijne wprowadzenie do tej najstarszej idei, jaka występuje w Biblii już w tradycji jahwistycznej (Wj 34,6 por. Lb 14,8) i należy „do najbogatszych i najczęściej występujących terminów teologicznych w Biblii” (s. 223). [Termin hesed występuje 127 razy w Ps, a całej Biblii 245 razy; natomiast hasid 25 razy w Ps, a całym Piśmie św. 32 razy], ale również przyczynić się do zrozumienia kultu miłosierdzia Bożego, który papież Jan Paweł II zaaprobował w Kościele po objawieniach prywatnych św. Faustyny Kowalskiej pisząc stosowną encyklikę: *Dives in misericordia* (30.11.1980 r.)

W 18 rozdziale omawia Autor książki czasy dominacji greckiej i hellenizmu, który w wielu wypadkach odbił się negatywnie na religijności i obyczajach Żydów, o czym głównie informują z pism biblijnych księgi Machabejskie (s. 288-296).

Zamiast zakończenia Autor książki przedstawił jeden z obrazów człowieka Biblii tj. poety i pisarza Romana Brandstaetera (1906-1987): „Ten, który ukochał Biblię” (s. 297-305).

Całość tej wielkiej pracy wieńczy „Indeks głównych postaci biblijnych w ST i NT” (s. 306-320).

Napisane z wielką erudycją dzieło ks. Profesora Józefa Łacha może służyć jako pomoc dydaktyczna nie tylko studentom kierunków filozoficzno-

teologicznych, ale również humanistycznych. Została napisana z myślą o katechetach i pedagogach, którym idee i przesłania, jak i wzorce osobowe zaprezentowane w Biblii ST są bliskie i drogie. Dla wszystkich, nawet niewierzących mogą stanowić piękne i pouczające przesłania ideowe i osobowe, podobnie jak postacie mędrców ateńskich Sokratesa czy Platona. W tradycji kulturowej minionych wieków zostały one zasymilowane i przyjęte przez chrześcijaństwo zarówno w Europie, jak i na całym świecie.

Obyśmy czytając to „opus biblicum” Ks. Profesora Józefa Łacha, jak i samą Biblię potrafili wywoływać „z jej wersetów wszystkich najlepszych, którzy są dla nas niedościgłym wzorem (...) wszystkich najpiękniejszych, których (powinniśmy) podziwiać, wszystkich szlachetnych, którym nie umiemy dorównać...” (por. R. Brandstaetter, *Biblio, ojczyzna moja*, cyt. w książce: s. 302).

Ks. Piotr Mierzwa